

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, י' סיוון התשפ"ו

חולין כ"ו – דיני תמד, זכויות קטנה לעומת נערה, וזמני תקיעה לעומת הבדלה

שאלות:

1. לאמיר יש מים טמאים, אפשר לטהר אותם במקווה?

"תמד" לעניין מעשר שני וטומאה

ראינו בסוף הדף הקודם ש**רב נחמן** אמר בשם **רבה בר אבבה** שהמחלוקת בין **רבי יהודה** ל**חכמים** היא דווקא ב"תמד" (מים ששפכו על חרצני ענבים) שכבר החמיץ (תסס). לדעת **רבי יהודה** זה נחשב יין וחייב במעשר, ולדעת **חכמים** אם כמות הנוזל לא גדלה מעבר למים ששפכו – זה פטור. אבל אם התמד עוד לא החמיץ, לכולי עלמא הוא נחשב כמים ופטור ממעשר. (וגם **רבי יוסי ברבי חנינא** סובר שהמחלוקת היא רק בהחמיץ).

הגמרא דנה בדינים נוספים של התמד:

- **רב נחמן** אמר בשם **רבה בר אבבה** שאם אדם קנה תמד בכסף של מעשר שני כשהוא עוד לא החמיץ, ואחר כך הוא החמיץ – הקנייה תופסת למפרע והכסף נפדה. הסיבה היא, שברגע שהוא החמיץ, התגלה למפרע שהוא היה יין כבר בזמן הקנייה. הגמרא מקשה, אם ככה, למה במשנתנו אם התמד לא החמיץ הוא נחשב מים, אולי אם נחכה הוא יחמיץ ויתגלה למפרע שהוא בעצם יין, ואפשר לקנות אותו בכסף מעשר?
 - **רבה מתרץ**: שמדובר במקרה שהשאירו חלק מהתמד בכוס והוא לא החמיץ, ולכן ברור שגם שהחלק השני שנקנה לא היה יין, ולכן כסף המעשר שני לא נפדה עליו, והוא פסל את המקוה.
 - **רבא מתרץ**: שהמשנה היא בדעת **רבי יוחנן בן נורי**, שסובר שהולכים אחרי המראה ("חזותא"). וכל עוד התמד נראה כמו מים, יש לו דין של מים לכל דבר, לא משנה אם הוא יחמיץ בהמשך. ו**רב נחמן** תירץ את המשנה כדעת **חכמים** שמה שקובע זה לא המראה, אלא השאלה אם יש כאן מים או יין.
 - **רבי אלעזר** חולק על **רב נחמן** ואומר ש**חכמים** ו**רבי יהודה** חולקים גם כשהתמד לא החמיץ. לשיטתו גם לדעת **רבי יהודה**, אי אפשר להפריש מעשרות מתמד אחד על תמד אחר אלא אם כן שניהם החמיצו. סימן שגם כשהתמד לא החמיץ **רבי יהודה** סובר שמפרישים מעשר ממנו על עצמו. והסיבה שלא מפרישים על אחר היא החשש שמא אחד יחמיץ (ויהיה חייב במעשר) והשני לא (ויהיה פטור), ואז האדם יפריש מן הפטור על החיוב או להפך. ויצא שאו הוא או הכהן יאכל טבל.
- הגמרא מביאה דיון נוסף בעניין תמד" הברייתא אומרת שתמד שנטמא, כל עוד הוא לא החמיץ ונחשב כמים – אפשר לטהר אותו על ידי "השקה" (חיבור המים שבכלי למי המקווה) זה דין זריעה, כאילו זורעים את המים הטמאים במקוה והם בטלים, כמו למשל אם זורעים גרעין של תרומה טמאה בקרקע שהטומאה בטלה. אבל ברגע שהתמד החמיץ והפך ליין, אי אפשר לטהר אותו ככה (כי רק מים נטהרים בהשקה).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- לדעת **רבא**: השקה מועילה רק אם עשו את התמד במים טהורים שנטמאו אחר כך. אבל אם המים היו טמאים כבר בהתחלה – ההשקה לא עוזרת.
- **רב גביהה מבי כתיל** דן בדברי **רבא** לפני **רב אשי**: מה ההבדל? אם הסיבה היא בגלל שהחרצנים צפים למעלה על המים ולכן מי המקווה לא נוגעים במים? אז זה נכון גם במים שנטמאו אחר כך! אלא חייבים לומר שבתמד, המים והפרי תמיד מעורבבים ("מבלבלי"), ולכן השקה מועילה בכל מקרה כל עוד זה לא החמיץ.

2. ניסים רוצה למכור את הבת שלו לשפחה מיד אחרי בת המצוה, זה אפשרי?

זכויות קטנה ונערה

גם המשניות הבאות בנויות מאותו מבנה, שלדבר מסויים, יש דינים שונים במצבים שונים: המשנה **אומרת** שבכל גיל שבו יש לאב זכות למכור את בתו כלומר, כשהיא קטנה, אין לו זכות לקבל "קנס" שלה - התשלום שמשלם אנס או מפתה של 'נערה' דווקא, ובגיל שיש לה קנס כשהיא נערה – אין לאב זכות למכור אותה, כי אפילו אם היא כבר אמה עבריה היא יוצאת לחופשי בהגיעה לנערות.

○ **רב יהודה אמר** בשם **רב**:

- שמשנתינו היא כדעת **רבי מאיר**. שלשיתו, קטנה (מגיל יום עד גיל 12) אפשר למכור אבל אין לה קנס, ונערה (מגיל 12 עד 12 וחצי) יש לה קנס אבל אי אפשר למכור אותה.
- אבל לדעת **חכמים**: מאחר והתורה כתבה נערה בלי ה"א (נער) זה כולל גם קטנה ולכן יש מצב של קנס במקום מכר. וקטנה מגיל שלוש שנים ויום אחד (שהיא ראויה לביאה) כבר יש לה קנס, למרות שהיא עדיין קטנה ויכולה להימכר לשפחה. וגם לשיטת **חכמים** יש מצבים שבהם יש רק מכר (עד גיל 3) ויש מצב של רק קנס, משתביא שתי שערות עד גיל בגרות, שזה 12 וחצי.

המשנה הבאה מביאה נושא דומה, ואומרת שבגיל שבו ילדה יתומה יכולה "למאן" (לסרב לנישואין שהשיאו אותה אימה או אחיה ולצאת בלי גט), היא לא יכולה לבצע "חליצה" ולהפך. הסיבה היא שבפרשת חליצה כתוב 'איש', 'אם לא יחפוץ האיש', ומקשים גם לאשה שצריכה להיות בוגרת.

○ גם כאן **רב יהודה אמר** בשם **רב** שזו דעת **רבי מאיר**.

- **רבי יהודה** סובר שיש מצב שבו יש גם מיאון וגם חליצה, כי גם נערה יכולה למאן. לדעתו מיאון אפשרי עד שלב מאוחר יותר של צמיחת השערות ("שירבה השחור על הלבן" שזה שתי שערות ארוכות שזה נראה כאילו השחור ריבה על הלבן), בשלב הזה היא כבר יכולה גם לחלוץ.

3. חננאל עושה הבדלה בחג שחל במוצ"ש, האם הוא אומר המבדיל בין קודש לחול בתחילת הברכה?

תקיעה מול הבדלה

המשנה **אומרת** שביום שתוקעים בשופר (להודיע לעם על הפסקת מלאכה בערב שבת או חג בין השמשות), לא עושים הבדלה בתפילה או בכוס, וביום שעושים הבדלה – לא תוקעים.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- יום טוב שחל בערב שבת: תוקעים בשופר (כי נכנסת שבת שהיא חמורה יותר, וצריך להודיע על הפסקה ממלאכת אוכל נפש) אבל לא עושים הבדלה בתפילה, כי נכנס קודש יותר חמור.
 - יום טוב שחל במוצאי שבת: עושים הבדלה (מהשבת החמורה ליום טוב הקל) אבל לא תוקעים בשופר.
- איך תוקעים בערב שבת כזה?

- רב יהודה אמר: שעושה תקיעה ומיד תרועה ללא הפסק.
- רב אסי אמר: שעושה תקיעה ותרועה בנשימה אחת (אבל עם הפסקה קטנה ביניהם). הוא גם התקין כך בעיר הוצל.

לגבי נוסח ההבדלה:

במוצאי שבת שנכנס בו יום טוב, אומרים: "המבדיל בין קודש לקודש". רבי דוסא אומר: "בין קודש חמור לקודש הקל", אבל הגמרא פוסקת שאין הלכה כמותו, כי לא קוראים ליום טוב קודש הקל. רב ששת בנו של רב אידי אומר שגם בתחילת הברכה אומר 'המבדיל בין קודש לקודש' ולא רק בחתימה, והגמרא אומרת שאין הלכה כמותו, כי בתחילת הברכה רק מונים את ההבדלות השונות.

רבי זירא מוסיף שבכל הבדלה של מוצאי יום טוב שחל באמצע השבוע, למרות שזה לא הבדלה בין יום השביעי לששת הימים, אומרים את כל סדר ההבדלות שהתורה הזכירה (בין יום השביעי...אור וחושך, ישראל ועמים וכו'), כי המטרה היא למנות את סדר ההבדלות שאמורות בתורה.

הדרן עלך הכל שוחטין.